

ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ

INVESTMENT SECURITY INDUSTRIAL ENTERPRISES: SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSMENT

Наконечна О.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та кредиту,
Міжнародний університет фінансів

Ніколаюк В.В.

аспірант,
Міжнародний університет фінансів

У статті досліджено науково-методичні підходи до оцінювання інвестиційної безпеки промислових підприємств. Визначено сутність та значення категорії «інвестиційна безпека підприємства», розглянуто фактори, що на неї впливають. Систематизовано методики оцінювання рівня інвестиційної безпеки підприємства промислових підприємств: індикативний аналіз та комплексний аналіз.

Ключові слова: інвестиційна безпека підприємства, оцінювання, індикативний аналіз, комплексний аналіз, фактори, які впливають на інвестиційну безпеку підприємства.

В статье исследованы научно-методические подходы к оценке инвестиционной безопасности промышленных предприятий. Определены сущность и значение категории «инвестиционная безопасность предприятия», рассмотрены факторы, влияющие на нее. Систематизированы методики оценки уровня инвестиционной безопасности предприятия промышленных предприятий: индикативный анализ и комплексный анализ.

Ключевые слова: инвестиционная безопасность предприятия, оценка, индикативный анализ, комплексный анализ, факторы, влияющие на инвестиционную безопасность предприятия.

In the article the scientific and methodical approaches to evaluation of investment security industry. The essence and significance of the category of «investment security enterprise», addressed the factors that affect it. Systematized methods of evaluation of investment enterprise security industry, indicative analysis and complex analysis.

Keywords: investment enterprise security, evaluation, indicative analysis, complex analysis, factors affecting investment enterprise security.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нині в умовах загальної економічної нестабільності України та розвитку глобальних інтеграційних процесів ефективний розвиток українського господарства, передусім українського промислового підприємства, значною мірою залежить від рівня забезпечення його економічної безпеки.

Провідне місце в економічній безпеці підприємства займає інвестиційний складник, адже саме в умовах забезпечення інвестиційної безпеки підприємства реалізуються інноваційні проекти, розширюються масштаби діяльності, створюються нові виробничі потужності, закуповуються сировинні ресурси, фінансується маркетингова діяльність тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. З'ясуванню місця і ролі інвестиційної діяльності в економічному зростанні, дослідженню функції інвестицій присвячено роботи представників різних економічних шкіл в різні історичні періоди. Зокрема, вони розглядалися у працях таких учених, як Ансімова О.М. [1], Міщук Є.В [2], Лаговська О.А. [3], Кашубіна Ю.Б., Картечева О.С., Побережна Н.М.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на серйозний науковий потенціал вивчення означених проблем, комплексного дослідження інвестиційної безпеки на рівні промислового підприємства не робилося, не розкрито питання сутності та змісту інвестиційної безпеки, її місця і ролі в

структурі економічної безпеки підприємства, а також підходів до оцінювання.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає в удосконаленні інструментарію оцінювання рівня інвестиційної безпеки промислових підприємств шляхом вирішення таких завдань:

- дослідити категорію «інвестиційна безпека підприємства»;
- виявити фактори, які впливають на інвестиційну безпеку підприємства;
- систематизувати методики оцінювання рівня інвестиційної безпеки промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У науковій літературі зустрічається визначення інвестиційної безпеки переважно на

макрорівні (на рівні держави): це рівень національних та іноземних інвестицій, здатний забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку за належного рівня фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів [2, с. 13]. Що стосується визначення даної категорії на рівні підприємства, то нами в табл. 1 систематизовано основні підходи.

Система економічної безпеки, зокрема інвестиційної безпеки підприємства, знаходиться під постійним впливом двох груп факторів: деструктивних, що знижують рівень безпеки, та позитивних, що сприяють підвищенню інвестиційної безпеки підприємства та ефективному економічному розвитку підприємства. Позитивними факторами інвестиційної безпеки підприємства є інвестиційний потенціал та інвестиційна при-

Таблиця 1

Сутність економічної категорії «інвестиційна безпека підприємства»

Джерело	Визначення	Особливість
Анісімова О.М. [1]	Це міра узгодження довгострокових економічних інтересів підприємства як суб'єкта інвестиційної діяльності із суб'єктами зовнішнього середовища, за якої в умовах загроз підприємств у довгостроковому періоді не переходить в кризовий стан, який загрожує збитками великого масштабу, втратою конкурентоспроможності, порушенням нормального режиму господарської діяльності	Узгодження або вирішення суперечностей
Кириченко О.А. [4]	Це такий стан підприємства як суб'єкта інвестиційної діяльності, за якого довгострокові економічні інтереси підприємства є узгодженими із впливом суб'єктів зовнішнього середовища	
Гордієко В.П. [5]	Стан захищеності інвестицій від внутрішніх і зовнішніх загроз, який запобігає їх втратам та зменшенню реальних грошових потоків в обсягах і строках в умовах допустимого рівня ризикованості	Розглядається через рівень або захищеність інвестицій
Побережна Н.М. [6]	Стан ефективного використання його ресурсів та ринкових можливостей для запобігання загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища, які виникають у процесі інвестиційної діяльності підприємства, що сприяє його стійкому розвитку	Розглядається в контексті використання ресурсів
Лаговська О.А., Берляк Г.В. [3]	Суть інвестиційної безпеки полягає в тому, що створюється єдиний механізм, який, з одного боку, постійно залучає гроші, а з іншого – забезпечує постійний відбір, підготовку і реалізацію нових інвестиційних проектів і мінімізацію ризиків від їх реалізації.	Ототожнення інвестиційної безпеки підприємства з інвестиційними проектами
Анісімова О.М. [1]	Це економічна безпека в процесі здійснення інвестиційних проектів, а економічна безпека інвестиційного проекту – це міра узгодження економічних підприємства як суб'єкта інвестиційного проекту із суб'єктами зовнішнього середовища проекту, за якої в умовах загроз інвестиційний проект у довгостроковому періоді не переходить у кризовий стан, який загрожує збитками великого масштабу, втратою конкурентоспроможності підприємства, здійсненню виробничо-господарської діяльності в нормальному режимі	
Міщук Є.В., Кашубіна Ю.Б. [2]	Інвестиційна безпека у розрізі підприємства – об'єкта інвестування, його акціонерів та інших стейкхолдерів, інвестора та його стейкхолдерів	Інвестиційна безпека як стан захищеності підприємства – об'єкта інвестування, інвестора та їх стейкхолдерів, за яких нейтралізовано усі загрози

вабливість підприємства, а деструктивними – інвестиційні загрози та інвестиційні ризики [7].

Ялмаєв Р.А. Ескієв М.А., Бексултанова А.І. [8] виділяють два рівня факторів ризику і параметрів стабільності, які впливають на інвестиційну безпеку підприємства. Кожен із них має низку системоутворюючих і індивідуальних елементів, універсальних для будь-якого інвестиційного проекту і властивих тільки даному проекту відповідно. Макроекономічні фактори залежать від історичної і соціально-економічної ситуації в країні, її інвестиційного потенціалу. Мікроекономічні визначаються на рівні підприємства, залежать від його організаційної структури, майнового потенціалу, фінансових можливостей, переваг у виборі інвестиційної стратегії.

Аналіз різних підходів до визначення інвестиційної безпеки та факторів, які на неї впливають, дав змогу уточнити поняття інвестиційної безпеки підприємства як підсистеми економічної безпеки, що забезпечує попередження загроз негативного впливу зовнішнього середовища та можливість ефективного вкладу інвестицій для стабільного економічного розвитку та захищеності підприємства як об'єкта інвестування, а також захищеності інвестора та стейкхолдерів.

Забезпечення інвестиційної безпеки промислового підприємства вимагає вирішення багатьох складних завдань, серед яких особливе значення має проведення її оцінювання. Оцінювання – це результат визначення та аналізу якісних і кількісних характеристик об'єкта, що ним управляють (керують), а також самого процесу управління ним. Воно дає можливість установити, як працює підприємство, чи досягаються поставлені цілі, як зміни й удосконалення в процесі управління впливають на повноту використання потенціалу підприємства, його ефективність [9, с. 104].

Оцінка рівня інвестиційної безпеки – це складна процедура, яка не може бути визначена на довгостроковий період [8]. Це передусім пов'язано з відсутністю загальноприйнятих критеріїв, на основі яких можна було б оцінити фактори ризику та параметри стабільності, оскільки їх динаміка важко піддається кількісному прогнозуванню.

На думку Кириленко В.І. [10], головним критерієм інвестиційної безпеки є конкурентоспроможність економіки, що досягається в динаміці. Методологія визначення критеріального рівня інвестиційної безпеки дає можливість виділити позитивний та нормативний аспекти інвестиційної безпеки. Позитивний аспект інвестиційної безпеки виступає як поєднання захищеності і розвитку національної економіки. Із позицій захищеності інвестиційна безпека передбачає подолання певних загроз і досягнення критеріального рівня соціально-економічних показників. Із позицій розвитку інвестиційна безпека означає реалізацію необхідних темпів економічного зростання. Нормативний аспект оцінки інвестиційної безпеки виступає як поєднання стану і процесу

розвитку, що гарантовані державою. Кінцевою метою цього поєднання є конкурентоспроможність економіки, а засобом її досягнення є інструменти індикативного регулювання інвестування та механізми саморозвитку.

Формування системи індикаторів інвестиційної безпеки включає таку класифікацію показників: 1) показники критеріального типу, за значеннями яких можна зробити висновок про стан інвестиційної безпеки; 2) показники, що прямо формують індикативні показники інвестиційної безпеки; 3) показники, які опосередковано формують стан інвестиційної безпеки або відображають її вплив на стан інших сфер. Дана класифікація дає можливість визначити стан справ у реальному секторі економіки, оцінити ступінь ризикованості інвестиційних вкладень у ту чи іншу галузь (регіон), а також правильно сформулювати цільові настанови, необхідні для ліквідації факторів, які негативно впливають на інвестиційну безпеку.

Нині серед економістів немає єдиної точки зору щодо методики проведення оцінювання інвестиційної безпеки підприємства. Нині існує два основних підходи до оцінки рівня безпеки: індикативний, який спирається на визначення порогових значень індикаторів, та оцінка ступеню небезпеки загроз [1, с. 295].

Стосовно першого підходу застосування індикативного аналізу носить моніторинговий характер і за досить великій глибині аналізу ситуації має потребу у розвитку й адаптації до конкретних умов і можливостей керування технологічними, організаційно-управлінськими і соціально-економічними параметрами суб'єкта господарювання. Для оцінки стану безпеки використовується система індикаторів, які й характеризують ступінь впливу визначених загроз безпеки та вразливість об'єктів безпеки під час їхньої дії. Така система індикаторів безпеки, особливо в кількісному вимірі, повинна визначити рівень якості під час прийняття державних рішень та передчасно сигналізувати про небезпеку, передбачаючи заходи щодо її уникнення або зниження негативних наслідків її дії. Особливу увагу приділено визначенню порогових та граничних значень таких індикаторів.

Норматив порогового значення показника інвестиційної безпеки – це передусім інструмент сигналізації (попередження) про майбутню загрозу безпеці. При цьому слід зазначити, що чим раніш такі загрози або потенційне наближення до них будуть визначені, тим ефективніше будуть визначені та реалізовані заходи щодо запобігання їх негативному впливу. На сьогоднішній день методологічні розробки визначення граничних і порогових значень показників інвестиційної безпеки суб'єкта господарювання є дуже слабкими, а практика оцінки не відзначається різноманітністю засобів. Найбільш поширеним засобом визначення граничних значень є експертні оцінки фахівців [11].

На основі постійного моніторингу фінансовими службами промислових підприємств повинна здійснюватися оцінка порогових значень. Такий моніторинг дає змогу виявляти динаміку і напрями інвестиційних процесів, ступінь ефективності інвестиційної політики, а також інвестиційної безпеки компанії. Граничні значення мають на увазі граничні величини, вихід за які приводить до скорочення інвестиційного капіталу, а в кінцевому підсумку – до регресивного розвитку промислових підприємств. Розрахунок реальних і порогових значень даних факторів може змінюватися, піддаватися коригуванню, але їх порівняльний аналіз необхідний для забезпечення інвестиційної безпеки [8].

Питання, пов'язані з розглядом загроз інвестиційній безпеці підприємства, способів їх ідентифікації та оцінки рівня економічної безпеки нині не отримали необхідного практичного вирішення та потребують подальшого дослідження.

Науковцями загрози інвестиційної безпеки підприємства розглядаються в комплексі з індикативним підходом.

Кожна із запропонованих ученими методик цього напрямку оцінювання потребує аналізу й уточнення (табл. 2).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, в умовах поглиблення кризових явищ в економіці України підвищується важливість ролі інвестиційної безпеки у системі економічної безпеки підприємства. Саме інвестиційна безпека є одним із визначальних факторів успішного функціонування господарюючого суб'єкта на ринку, яка визначає способи і методи запобігання інвестиційних ризиків і формування сприятливого інвестиційного клімату. Інвестиційна безпека підприємства знаходиться під постійним впливом двох груп факторів: деструктивних, що знижують рівень безпеки, та позитивних, що сприяють під-

Таблиця 2

Аналіз методик оцінювання інвестиційної безпеки підприємств

Методичний підхід	Науковці	Суть методики
Індикативний аналіз інвестиційної безпеки	Кудрявцева В.М. [12]	Індикативний аналіз інвестиційної безпеки доцільно проводити по рівнях в одинадцять етапів. Під час проведення даної процедури використовуються методи багатовимірного статистичного аналізу, за допомогою яких виконується класифікація об'єктів за відповідними класами. Зміст процедури індикативного аналізу полягає в такому: за допомогою методів кластерного аналізу на-бір об'єктів розділяється на основні класи (зони). Застосовуючи дискримінантний аналіз, знаходять граничні значення, що розділяють основні зони. У кожній окремій зоні проводять розподіл на підзони, кількість і розмір яких залежать від мети дослідження. Даний підхід оцінює інвестиційну безпеку у статичній, тобто дає тільки зріз ситуативного стану у певний момент часу. Динаміка ж інвестиційної діяльності з необхідністю вимагає використання аналітичних і прогнозних моделей інвестиційного складника в економічній системі. Дані моделі інвестиційного складника загальної моделі економічного розвитку, своєю чергою, дають можливість розробити підходи і принципи оцінки динаміки інвестиційного складника економічної безпеки.
Комплексна оцінка інвестиційної безпеки	Гук З.Б. [13]; Євтушенко С.В. [14]	Вихідним моментом діагностики стану інвестиційної безпеки підприємства, відповідно до розробленого алгоритму, є структуризація інвестиційної безпеки шляхом її поділу за стратегічними зонами господарювання (СЗГ), а потім диференціація поглиблюється за інвестиційними проектами у відповідних СЗГ. Одним із ключових аспектів діагностики стану інвестиційної безпеки підприємства є своєчасне та повне виявлення загроз, їх аналіз на предмет дестабілізації економічних інтересів інвесторів у процесі інвестування. Ідентифікацію ключових загроз інвестиційному проекту необхідно проводити за стратегічними зонами господарювання підприємства (СЗГ), а в їх систематизації необхідно виходити із фаз реалізації інвестиційного проекту та характеристик внутрішнього та зовнішнього середовища, що знайшло відображення у розробленій автором матриці загроз. Під час діагностики стану інвестиційної безпеки майбутніх інвестиційних проектів як інструментів оптимізації загального рівня ІБП підприємства необхідно виходити з параметрів проекту та майбутньої економічної обстановки його здійснення, приймаючи до уваги специфіку окремих напрямів інвестування, яка полягає у характері відтворювальних процесів та стратегічній орієнтації підприємства в процесі інвестування.

вищенню інвестиційної безпеки підприємства та ефективному економічному розвитку підприємства. Виявлено, що існує два основних підходи

до оцінки рівня безпеки: індикативний, який спирається на визначення порогових значень індикаторів, та оцінка ступеню небезпеки загроз.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Анісімова О.М. Інвестиційна безпека підприємства в контексті економічної безпеки: сутність, зміст, оцінка і система управління / О.М. Анісімова, О.С. Картечева // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2012. – Вип. 1. – Т. 2. – С. 293–297.
2. Міщук Є.В. Дефініції економічної категорії «інвестиційна безпека» / Є.В. Міщук, Ю.Б. Кашубіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 2. – С. 12–18.
3. Лаговська О.А. Сутність інвестиційної безпеки підприємства та її місце у системі економічної безпеки / О.А. Лаговська, Г.В. Берляк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2013. – № 4. – С. 74–81.
4. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи: [монографія] / О.А. Кириченко, М.П. Денисенко, В.С. Сідак [та ін.]; заг. ред. О.А. Кириченко. – К.: КРОК, 2010. – 412 с.
5. Гордієнко В.П. Інвестиційна безпека як фактор розвитку інвестиційного потенціалу регіону / В.П. Гордієнко // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 15. – С. 7–9.
6. Побережна Н.М. Інвестиційна складова економічної безпеки / Н.М. Побережна // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія «Технічний прогрес та ефективність виробництва». – 2013. – № 67(1040). – С. 179–185.
7. Захватова Н.М. Инвестиционная безопасность как составляющая системы экономической безопасности региона: автореф. дис. ... канд. экон. наук / Н.М. Захватова. – М., 2010. – 22 с.
8. Ялмаев Р.А. Инвестиционная безопасность предприятия и направления его укрепления / Р.А. Ялмаев, М.А. Эскиев, А.И. Бексултанова // Молодой ученый. – 2015. – № 21. – С. 523–525.
9. Гринькова В.М., Козирева О.В. Соціально-економічні проблеми інноваційного розвитку підприємств: [монографія] / В.М. Гринькова, О.В. Козирева. – Х.: ІЖЕК, 2006. – 192 с.
10. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки: автореф. дис. ... докт. экон. наук / В.І. Кириленко. – К., 2006. – 38 с.
11. Караєва Н.В. Теоретико-методологічні основи дослідження інвестиційної безпеки в системі антикризового управління / Н.В. Караєва, А.О. Межевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/PSPE/2009_1/Karaeva_109.htm.
12. Кудрявцев В.М. Методика оцінювання інвестиційної безпеки транспортного підприємства / В.М. Кудрявцев // Бізнес Інформ. – 2011. – № 12. – С. 33–36.
13. Гук З.Б. Аспекти комплексної оцінки інвестиційної безпеки підприємства / З.Б. Гук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua>.
14. Євтушенко С.В. Діагностика стану інвестиційної безпеки книжкової друкарні / С.В. Євтушенко // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1125>.